

Podľa kanonickej vizitácie z r. 1804 dňa 24. mája podkonickí obyvatelia dobrovoľne zaviazali sa zem kostolnú, „Za vlčkom“ rečenú, „kedykoľvek bude potrebné, povážať a dokonale zrábať“.

Päť rokov plnili podkonickí farníci svojmu pánu farárovi, Jánovi Nepomuckému Kontošovi, obligátor statočne. Aspoň nemáme dôkazov, že by záväzok neboli plnili, a tak nebolo by pekne, keby som dnes priťažil ich dušiam, radujúcim sa v nebi, a podozrievaním alebo ničím nedokázanou klebetou vrátil ich do očístca. My sa jedine domnievať môžeme, že veriacich svojich Podkoničanov pán farár iba napomínať mohol, aby - hádam - hustejšie povážali a niektorý rok poviezť vôbec nepozabudli. Prv dôverne, potom - ako to býva - pripomenul im kanonickú vizitáciu a dobrovoľný sľub, a to pred pánom bohom, totižto z kancľa. A preto, aby pán farár mal lepšiu istotu, dali mu Podkoničania 19. apríla 1810 „písmo“, ktorým richtár a prisázní obce „známo činili, komukoľvek by o tomto znáti aneb vedeti potrebné bylo“, že oni pri slávnej vizitácii zem kostolnú, „Za vlčkom“ rečenú, „povážať a dokonale zrábať sa podvolili a zavázali“. Že „dobrovoľne“, to už v písme nespomínajú. Načo? Pri slávnej vizitácii bol osvätený pán biskup a dvanásť kňazov, komorský gróf zo zámku ako patrón, a 19. apríla 1810 už iba pán dekan, pán farár a zo zámku iba úradník. Vtedy sa nesvedčilo nariekať a ponosovať, veď bola veľká slávnosť, hučali i doliny od streľby z mažiarov - teraz ťažké, všedné časy, možno úprimnejšie si pohovoriť i do „písma“ zapísať. Lebo im nikto neuzná. Ani pán farár. A predsa, kto neumrel, každý vie, že zo snehov a dažďov vše a v roku 1810 najmä na jar tak boli v Podkoniciach rozmokli lúky a zeme, že by sa bola „veľká škoda činila“, keby boli chceli „Za vlčka“, na farskú zem, hnoj vyvážať. „Než jaknáhle nám Pán Bůh spomůž z lúk a zemí zrobiti a domov zebraťi, hned na tůž zeme 30 úrov hnoj a s svojima vlastnýma jmenama a + (křížiky) potvrzujeme Richtár Jano Flaška, polgári Jano Slobodník, Jano Gila, starší Martin Mrva, Juro Potraš, Ondrej Očenáš.“

Richtár a Mrva spravili veľké a tenké krížiky, Gilovci brko pritisli, ostatní ľahko niesli ruky po papierí, ale vlastnoručne svoje meno nepodpisal ani jeden. Písať nevedel vtedy v Podkoniciach ešte ani richtár.

Písmo zložil a schoval pán farár, mysliac i s dekanom a patronátskym úradníkom zo zámku, že teraz už bude v tom hnojení poriadok. Tak mysleli aj richtár a prisázní a úctivo sa odporúčali, aby zase mohli s prosbami a ponosami na zámok a k osvätenému pánu biskupovi, lebo tam im už bol pán farár všetky brány a dvere pozatváral žalobami, že o kráľovstvo nebeské a jeho rozmožnenie nedbajú a nepočujú... a keď sa do kostola nevrestia, stoja okolo, ale priložiť ruky k dielu - nedajbože. Na oferu, do zvončeka ani každý desiaty... a o jednej veľkej veci počuť ani vo sne nechcú.

Podkoničania už takí boli vychýrení, že ľupčianski páni nožiari, debnári a stolári hľadeli na nich ako na zbojníkov, ktorí iba spásajú ovcami cudzie polia, a žeby to poznať nebolo, zbierajú ovčie bobky do klobúkov; radi jedia z cudzieho mäsa, ba sa bolo stalo, že i včely vykradli a znivočili.

PODKONICKÝ KOSTOL

Ale veď oni tiež majú ústa a vedia prosiť i žalovať. A nebolo treba ani dlho čakať. 12. júna 1810 bola v Podkoniciach birmovka, prišiel osv. pán biskup Szerdahelyi, pred ktorého odvážili sa Podkoničania, že pán farár veľa na nich, na chudobných ľuďoch, vymáha pre seba, ba ešte i pre rektora; že už i kostol mu je malý, cintorín neohradený; kaplnky, kríže by budoval a staval. Že sú oni horliví katolíci, veď vrátili sa už i všetci luteráni do cirkvi, čo v Podkoniciach kedy boli, ale také ťarchy, ako na nich pán farár vymýšľa, to neunesú, a preto a pre svätý pokoj v cirkvi, ponížene prosia osväteného pána biskupa, aby ich pána farára preložil medzi možnejší národ; oni že z tých holých brehov, kam ich panstvo vyhnalo, viac nevládu, než dávajú. I nedávno že sa zaviazali tridsať fúr hnoja „Za vlčka“ farárovi vyvážať...

Ale pán biskup pochválil Podkoničanom ich farára do očí a úmyslom jeho sľúbil požehnanie a pomoc; prítomný pán komorský gróf zo zámku sľúbil dať všetko, všetko: kameň, vápno i drevo. Deputácia, pokorne bozkávajúc ruky, hrbila sa naporad do háčika, tisla klobúky na prsia a račkajúc vychádzala z fary na dedinu so žalostným vzdychaním: „Už sa im neobránime. Iba budovať... Bože, bože!“

Či v jeseni „Za vlčkom“ pohnojili, neviem, ale sotva. Zase bolo „mokro“ a bola by sa veľká škoda činila. Súdim z toho, že milých Podkoničanov 9. januára 1812 dal si zvolať úradník zo zámku, obnoviť s nimi sľub z 19. apríla 1810, a to na obligátore, i zapísal po latinsky, takto asi: napomenutá bola obec plniť kontrakt a hnojiť kostolnú zem „Za vlčkom“. Franc Hrdina. Toto napomenutie patróna vari osožilo, lebo viac v podkonickej histórii hnojenie zeme „Za vlčkom“ sa nespomína. S patrónom a panstvom neradno bolo vtedy ťahať sa za prsty, lebo Podkoničania i všetkých štrnásť obcí, čo pod zámok patrilo, dobre si pamätali z vlastnej skúsenosti, alebo aspoň z rozprávok otcov, aké boli na zámku Ľupčianskom žaláre, mučiareň, suchý mlyn, ktorý točili väznení poddaní.

Svojmu veľkému snu, aby Podkoničania mali väčší kostol i vežu, nedal pán farár Ján Nepomucký Kontoš zapadnúť. Podkonice spomínajú sa po prvý raz v listine z r. 1340; potom v listine z r. 1434 nazývané sú Podgonicami. Mali už r. 1692 kostolík sv. Martina 24' (stôp) dlhý, 24' široký i vysoký, s gotickým oltárom bl. P. Márie. Ale vtedy a ešte temer za sto rokov boli a zostali filiou Ľupčianskou. Však baníctvo, hutníctvo a uhliarstvo vtedy ešte kvitlo na celom okolí a Podkoničania, hoci ani pitnej vody nemali, od mlieka, žinčice, syra a ražného chleba, ktorý sa rodil i na terajších lúkach a pasienkoch na Drndáči, vo výške iste tisíc metrov, množili sa tak krásne, že ich už bolo tisíc duší. Patrí sa na takú obec, aby mala kostol, vežu i školu. Počúvali to doma od pána farára, počuli si to v Ľupči, na zámku, v Bystrici.

„Rozmnoží-li vám Hospodár nebeský ovečky - každá má košiarik; ale keď milosť božia rozmnožila duše tejto farnosti pre česť a slávu svoju, tie nechávajú blúdiť okolo božieho košiarika - kostolika, aby prepadli vlkom, to jest večnému zatrateniu. Ale príde hodina, keď budete vy richtár, starší obce a poľgári, otcovia a matky vydávať počet pred Bohom, a bude plač a škripanie zubov, lebo vám bude povedané: Podkoničania heť, lebo vy ste viac pečovali o ovce, ako o svoja duše...“

Tak kázaval rozhorlene a neúnavne pán farár, nie preto, že mu zem „Za vlčkom“ nehnojili, ale že mal vnútornú srdečnú starosť o boží príbytok, o kostol a vežu.

Klop oči, zakrývaj si tvár kabanickou, vyhováraj sa na biedu, chudobu, jednak detí-duší príbuda.

„Neubránime sa,“ šepkal si svet a vzdychal, čo to bude.

PODKONICKÝ KOSTOL

Vrchnosti už dávno robili prípravy a roku 1813 skutočne rozhodli postaviť vežu a zväčšiť kostol.

Zo zámku prišiel úradník s rozkazom: lámať kameň, kresať tuf, páliť vápno i tehlu, rúbať jedle i buky na lešenie, väzbu, krov i schody. Len koľko tisíc šindlov okresali, vystrúhali a napáhali starí Podkoničania, a vždy ho bolo málo, lebo zatekali i vlastné staviská. A čo robiť? Muselo sa pribiť niečo z neho i na tie. Podkonické strechy beleli sa ako nové.

Remeselníci zo štrnástich, zámku poddaných obcí, od Dubovej po Bystricu, museli do Podkoníc, a tak svorne s Podkoničanmi dudrali a veľmi boli zvedaví, či to budú zadarmo robiť, len pre česť a slávu božiu, a či im odrátajú z poddanskej roboty.

Pochybovači mienili, že musia spraviť „*i túto i tú*“.

„*Odrátajú, akože, odrátajú*“, sľuboval uradostený pán farár, že sa ide splniť jeho veľký sen, a sľuboval primlúvať sa na zámku, u biskupa a kde len pomysleli.

Ale veru jednak bolo treba zrobiť polia, lúky, lesy a naplniť stodoly, sypárne, komory a pivnice na zámku, aby mali hojnosť kráľovskí kapitáni, direktori, úradníci a čefad'; obrobiť svoje, dať deviatok panstvu, desiatok kňazovi, k tomu „*pohnojit*“ a zrobiť farské, rektorské a ešte i kostol a vežu budovať...

Nuž akokoľvek horlil pán farár a prosil, kázal každú nedeľu, hrmiac im do duší, že ani oni, Podkoničania, nebudú mať stánku u otca nebeského, ak jemu oni v Podkoniciach nezbudujú. A sám šichty písal a rektora postavil k murárom a iným remeselníkom, aby sa vždy neobzerali, kde je krpka s „*ražovým páleným*“. Predsa len stavba šla pomaly; už sa zdalo, že ju ani nedokončia, a farár plakal, že zostane v hanbe pred pánom bohom, nevediac mu ani za päť rokov nie postaviť chrám nový, ale pristaviť iba k starému kostolíku novú, 42' dlhú loďku a nevysokú vežičku. Každý rok zodral o jedny čižmy viac, čo vše križom poľom letel na zámok žalovať patrónovi a pánovi na remeselníkov, že i Podkoničania zase nechali božiu prácu a šli za svojou. Zajtra prišli hajdúsi a zhánali, vyhánali i mlátili.

14. novembra roku 1819, v nedeľu, bola v Podkoniciach slávna posviacka kostola a veže s biskupom a dvanástimi kňazmi. Bolo veľké Tedeum: „*Teba, Bože, chválime*“, že je kostol konečne zbudovaný. Pán farár v kázni spínal ruky o siahu vyššie a širšie, než sklúčený za celých tých šesť rokov.

Národ zabudol hneď na mozole a hajdúske palice a od radosti jedli v každom dome hus a v kapuste solenú baraninu. Poznali, že sú to veci dobré, a preto i dosiaľ chovajú v každom dome húsky a ovečky. Húsky, čo na Martina nezvládzu, pomôže im zjesť Bystrica, ale oštiepky podkonické máme i v Bratislave a v Prahe.

Pán farár Ján Nepomucký Kontoš hlásal slovo božie v novom kostolíku ešte dvanásť rokov. Založil knihu „*Historia domus*“, a či trpkosti, ktoré pri stavbe kostola a veže zažil, a či pre pamiatku začal ju písať, pravda, latinsky, históriou o stavbe kostola, že veru Podkoničania boli studení, nevďační a neochotní. Vozili, nosili, podávali kameň, maltu a čo prišlo, ale neradi, a pritom mrmľali, ťažkali si. Ba keď boli sami, ešte i preklínali pôvodcov a budovateľov chrámu božieho.

Dnes má pán farár už len radosť i so svojimi Podkoničanmi, ktorých do neba priviedol, keď si pozerú na podkonický kostol a vidia, že im patrón, minister Hodža z Prahy, neposlal

PODKONICKÝ KOSTOL

hajdúchov, ale tisíce na obnovenie kostola, fary i školy, a majú radosť zo svojich potomkov, ktorí od veľkého prevratu vynaložiť vládali aspoň dvestotisíc korún na tieto budovy a dali holé steny zamaľovať majstrami Kernom a Mallým ohromne krásnymi a veľkými obrazmi, a pre maličkých zbudovali i druhú školu, aby sa doma i vo svete ľahšie vyznali, poučovaní lepšími učiteľmi, než bol ten ich, ktorému pán farár meno pred potomstvom síce zakryl, ale veľkú chybu jeho do histórie zapísal predsa.

Rechtor pri stavbe kostola a veže postával najviac pri murároch, a či už vedel piť a či sa tam naučil, ale zapísané je, že ho opilstvo stálo službu. 26. januára 1820 farár, dekan a občania napomínali rektora prvý raz, aby pitie popustil; nepomohlo. 21. januára 1821 napomínali ho vo fare druhý raz, aby nepil, lebo že ho odstraňuje. 26. marca tohože roku napomenuli ho tretí raz, a o tri dni musel rektor-učiteľ skutočne odísť.

Mal dobrý farár Ján Nepomucký Kontoš teda starosť nielen o kostol, ale i o školu. Za oboje sa mu konečne vďační farníci odmenili už na tomto svete, a to 23. mája 1822.

Aby ste nemysleli, že to iba ja zmýšľam, aby som túto rozprávku dojemne a oproti farárovi Kontošovi vďačne zakončil, nech tu stojí na dôkaz doslovne odpísané československé „Svedectví“ celej obce, potvrdené i obecnou pečaťou.

„My richtár, prisažní úrad svedectví toto vydávame, že včas vizitácii kanonickej v meste Ľupčanském držanej, povolání sme boli straniva roli anebožto kopanici nad Moštenicou v chotári našom ležícej, o ktorej osvícený pán biskup nás presvedčil, že taková rola skutočne patrí pánu farárovi lupčanskému, my ale velmo ťažko sme uznávali, ale za našu vlastnú sme privlastnovali; mezi tím ale aby sa pokoj mezi nami za čas urobil, privolili sme na žádost' jeho osvícenosti pána biskupa, že chceme do smrti lupčanského pána farára Imricha Stránovszky každoročne, když sa sít bude, 1 fl. 30 kr. v šajnách platit, vynímajíce pastvu: a to síce tým lakši zme privolili, že jeho osvícenost pán biskup nás ujistil, že po smrti pána farára lupčanského našemu pánu farárovi taková rola anebožto kopanica do užitku pripadne.“

Na lásku Podkoničanov a či na boží súd musel pán farár čakať celé štyri roky. Konečne Ľupčiansky farár umrel a podkonický mohol vstúpiť do úžitku. Ale ktovie, či vstúpil, hoci mu za Podkoničanov 7. marca 1826 Jano Kostur, richtár, Martin Valent a Martin Slobodník, prisažní, zase dávajú „Svedectví“, k tomu aj prísahu, „kdyžby potreba bola, hotoví sú zložit“, ale podpísať sa ešte ani tí nevedia.

Ak užíval, tak len krátke štyri roky, i to len tak, či mu kopanicu vlastní farníci nespásli, lebo právo na pastvu si boli vyňali hneď pri kanonickej vizitácii. Bačovia a valasi sú Podkoničania i dnes chýrni.

Pána farára Jána Nepomuckého Kontoša svetské statky už od roku 1831 nemrzia. Teší sa v nebi z nového kostola, ktorý ho stál mnoho dúm, práce a ešte viac kázni! A žeby radosť bola úplná, prijal k sebe i očisteného opitého rektora, ktorý je tam spokojný celý rok, iba na Martina prechodí ho tajná túžba zaletieť si do Podkoníc na hostinu...

Pôvodný text zo zbierky: Obrázky - „Obrázky staré“

Autor diela: Jozef Gregor Tajovský

Digitalizátor: Miriama Oravcová, Viera Studeničová, Michal Garaj, Katarína Šusteková, Pavol Tóth, Gabriela, Matejová, Katarína Mrázková, Zuzana Oriješková, Robert Zvonár
Copyright © 2008 Zlatý fond denníka SME